

VIỆN CHIẾN LƯỢC VÀ CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC CHẶNG ĐƯỜNG 45 NĂM XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN

• **GS.TS. NGUYỄN HỮU CHÂU**

Viện trưởng Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục

LTS: Tính từ khi tổ chức tiền thân đầu tiên của Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục được thành lập (năm 1961), đến nay Viện đã trải qua quá trình 45 năm xây dựng và phát triển. Để nhìn lại chặng đường phấn đấu 45 năm của Viện, Tạp chí Khoa học Giáo dục xin trân trọng giới thiệu bài viết của GS.TS Nguyễn Hữu Châu - Viện trưởng Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục.

Cách đây 45 năm, ngày 6 tháng 12 năm 1961, thực hiện Nghị quyết của Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ III "xúc tiến việc nghiên cứu khoa học giáo dục, xây dựng nền giáo dục nước ta", Bộ trưởng Bộ Giáo dục đã kí Quyết định số 859/QĐ thành lập Viện Nghiên cứu giáo dục, tổ chức nghiên cứu về khoa học giáo dục đầu tiên của đất nước, với nhiệm vụ trọng tâm là nghiên cứu cải tiến chương trình giáo dục phổ thông, biên soạn các sách giáo khoa theo hướng phù hợp với thực tiễn Việt Nam, tổng kết kinh nghiệm giáo dục tiên tiến và tìm hiểu một số đặc điểm tâm lí học sinh Việt Nam.

Sau ngày miền Nam giải phóng, đất nước được hoàn toàn thống nhất, không chỉ giáo dục phổ thông mà cả giáo dục đại học, chuyên nghiệp, dạy nghề đều có những bước phát triển. Một số cơ sở nghiên cứu khoa học giáo dục và đào tạo được hình thành. Viện Nghiên cứu khoa học dạy nghề được thành lập ở Tổng cục công nhân kĩ thuật theo Quyết định 109/LĐ-VP ngày 24/3/1977 của Bộ trưởng Bộ Lao động. Cùng năm đó, ngày 27 tháng 12, Viện Nghiên cứu đại học và trung học chuyên nghiệp ra đời theo Quyết định số 347/CP của Hội đồng Chính phủ.

Vào thập kỉ 80 của thế kỉ 20, cả nước triển khai cuộc cải cách giáo dục lần thứ ba với mục tiêu xây dựng một hệ thống giáo dục thống nhất. Việc tập hợp lực lượng nghiên cứu về giáo dục, từ mầm non tới trung học phổ thông, bao gồm cả bổ túc văn hóa, là một yêu cầu tất yếu. Ngày 6 tháng 10 năm 1987, Bộ trưởng Bộ Giáo dục đã

ra quyết định thành lập Viện Khoa học giáo dục Việt Nam trên cơ sở hợp nhất Viện Khoa học giáo dục với một số Ban nghiên cứu của Bộ Giáo dục. Cũng trong thời gian này, Viện Nghiên cứu đại học và giáo dục chuyên nghiệp được thành lập theo Quyết định 25/QĐ, ngày 6/11/1988 của Bộ trưởng Bộ Đại học và Trung học chuyên nghiệp – dạy nghề trên cơ sở hợp nhất 2 viện: Viện Nghiên cứu đại học và trung học chuyên nghiệp và Viện Nghiên cứu khoa học dạy nghề.

Những năm sau đó chúng ta lại chứng kiến một sự kiện lớn trong giáo dục. Năm 1990, Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam được thành lập trên cơ sở sáp nhập Bộ Giáo dục với Bộ Đại học, Trung học chuyên nghiệp – Dạy nghề. Với tình hình như vậy, từ năm 1990 Bộ Giáo dục và Đào tạo có hai viện nghiên cứu chính thức là Viện Khoa học giáo dục và Viện Nghiên cứu phát triển giáo dục. Đến tháng 8 năm 2003, Chính phủ đã quyết định thành lập Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục (CL & CTGD) trên cơ sở tổ chức lại hai viện: Viện Khoa học giáo dục và Viện Nghiên cứu phát triển giáo dục.

Viện CL & CTGD ngày nay mới được thành lập hơn ba năm, nhưng thực chất đã trải qua 45 năm xây dựng và phát triển. 45 năm qua với những cố gắng liên tục, các viện tiền thân và Viện CL&CTGD ngày nay đã bền bỉ thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu khoa học để vừa phát triển khoa học giáo dục vừa phục vụ sự nghiệp phát triển giáo dục.

Những năm tháng đầu tiên là giai đoạn tìm

tôi hướng đi của Viện, bắt đầu từ việc tổng kết thực tiễn giáo dục của đất nước, phát hiện những quy luật phát triển giáo dục, tìm hiểu, tiếp thu những tri thức khoa học giáo dục của nhân loại và dân tộc.

Những năm 70 của thế kỷ XX là thời kỳ định hình và trưởng thành của Viện. Đóng góp quan trọng của Viện trong thời gian này là nghiên cứu chuẩn bị cơ sở khoa học cho cuộc cải cách giáo dục lần thứ ba. Những nghiên cứu này đồng thời đã phục vụ cho việc dự thảo Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị (khóa IV) năm 1979 về cải cách giáo dục.

Công cuộc đổi mới toàn diện của đất nước được bắt đầu từ Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI (1986) đã dẫn đến những đổi mới rõ rệt trong giáo dục, đào tạo và trong nghiên cứu khoa học giáo dục. Các công trình nghiên cứu của Viện, một mặt tập trung vào việc xây dựng luận cứ cho những giải pháp phát triển giáo dục và đào tạo, mặt khác tập trung vào việc nghiên cứu đổi mới giáo dục, từ đổi mới mục tiêu, nội dung, phương pháp giáo dục, đến việc thực hiện đa dạng hóa các hình thức đào tạo và các loại hình nhà trường, xã hội hóa giáo dục.

Những năm cuối của thế kỷ 20, các chuyên ngành khoa học giáo dục đã được phát triển thêm một bước rõ rệt và tiếp cận được với tri thức khoa học giáo dục thế giới, đặc biệt với các nước trong khu vực, đáp ứng được một cách có ý nghĩa những yêu cầu bức xúc của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Thành tựu nghiên cứu của Viện trong giai đoạn này đã góp phần quan trọng vào việc ra đời Nghị quyết 40/2000/QH10 của Quốc hội về đổi mới chương trình giáo dục phổ thông và sự ra đời Chiến lược phát triển giáo dục của đất nước giai đoạn 2001 – 2010.

Bước sang thế kỷ 21, giai đoạn 2001 – 2005 là giai đoạn toàn ngành Giáo dục nỗ lực thực hiện Nghị quyết Đại hội IX của Đảng, thực hiện các Nghị quyết 40, Nghị quyết 41 của Quốc hội năm 2000 và Nghị quyết 37 của Quốc hội năm 2004 về đổi mới giáo dục, triển khai thực hiện giai đoạn I chiến lược phát triển giáo dục của đất nước. Công tác nghiên cứu khoa học của Viện trong thời kì này cũng hướng vào việc thực hiện các Nghị quyết quan trọng của Đảng và Nhà nước.

Các công trình nghiên cứu của Viện đã góp phần phát triển tâm lí học, sinh lí học lứa tuổi, lí luận giáo dục học Việt Nam, tập trung vào việc xác định gia tốc phát triển tâm lí, sinh lí, các chỉ số trí tuệ của trẻ em Việt Nam, làm cơ sở cho việc đổi mới nội dung, phương pháp giáo dục, làm sáng tỏ các vấn đề về quy luật của giáo dục trong điều kiện đổi mới, bổ sung lí luận về chương trình và phương pháp dạy học. Khoa học quản lí giáo dục cũng có những bước tiến mới, tập trung vào nghiên cứu những vấn đề lí luận bức xúc của công tác quản lí giáo dục: cơ sở khoa học của phân cấp quản lí giáo dục; cơ sở lí luận của phổ cập giáo dục; hiệu quả quản lí trường học; vấn đề kiểm tra, đánh giá trong giáo dục.

Bên cạnh những thành tựu nghiên cứu cơ bản, những nghiên cứu ứng dụng - triển khai đã tập trung vào các vấn đề thiết kế, xây dựng chương trình giáo dục, xác định phương thức đào tạo cho các loại hình trường và các đối tượng giáo dục khác nhau (từ mầm non đến phổ thông, đại học, giáo dục không chính quy...). Các công trình nghiên cứu về giáo dục dân tộc như nghiên cứu dạy tiếng Việt và tiếng dân tộc cho học sinh dân tộc, nghiên cứu mô hình giáo dục lớp ghép, mô hình trường phổ thông dân tộc nội trú đã được ứng dụng vào thực tiễn giáo dục các vùng dân tộc trên phạm vi toàn quốc, đáp ứng nhu cầu học tập của con em đồng bào dân tộc. Các công trình nghiên cứu về giáo dục trẻ khuyết tật tập trung vào vấn đề giáo dục hoà nhập, làm sáng tỏ những vấn đề lí luận, đồng thời vận dụng mô hình giáo dục hoà nhập vào thực tiễn. Trong lĩnh vực giáo dục đại học và trung học chuyên nghiệp, các nghiên cứu của Viện đã tập trung vào các vấn đề về tính liên thông trong đào tạo; quản lí chất lượng giáo dục đại học; đặc trưng của giáo dục kĩ thuật - nghề nghiệp; mục tiêu đào tạo trung học chuyên nghiệp - dạy nghề phù hợp với đòi hỏi của sự phát triển kinh tế - xã hội hiện nay... Trong lĩnh vực giáo dục thường xuyên, đồng thời với việc nghiên cứu điều chỉnh, xây dựng chương trình giáo dục cho các đối tượng là các nghiên cứu triển khai các mô hình giáo dục thường xuyên, cơ sở giáo dục đa chức năng, trung tâm học tập cộng đồng và mô hình xoá mù chữ gắn với phát triển cộng đồng.

5 năm qua Viện đã thực hiện 3 đề tài cấp

Nhà nước, 137 đề tài cấp Bộ, gần một trăm đề tài cấp Viện và hàng chục dự án hợp tác với các tổ chức quốc tế, với các viện nghiên cứu, các trường đại học lớn trên thế giới. Sản phẩm khoa học chủ yếu trong 5 năm qua gồm hàng trăm bài báo khoa học đăng trên các tạp chí chuyên ngành trong và ngoài nước; 13 bộ chương trình giáo dục từ mầm non tới phổ thông, chuyên nghiệp, từ giáo dục chính quy đến giáo dục không chính quy. Trong đó, Bộ chương trình giáo dục phổ thông thống nhất từ lớp 1 đến lớp 12, kết quả của sự cộng tác giữa Viện với các cơ quan, các nhà khoa học trong và ngoài Bộ GD-ĐT, là một công trình lớn mang dấu ấn lịch sử, đã được Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo kí ban hành ngày 5/5/2006 và đang được thực hiện trên toàn quốc. 5 năm qua Viện cũng đã xuất bản hàng chục sách chuyên khảo; đồng tác giả gần 300 đầu sách giáo khoa các cấp học; sáng tạo 73 mẫu thiết bị dạy học; phát hành 60 bản tin Giáo dục - Đào tạo, gần một trăm số tạp chí "Thông tin khoa học giáo dục", tạp chí "Phát triển giáo dục" và "Khoa học giáo dục". Ngoài ra nhiều báo cáo khoa học đã được công bố trong hơn 50 hội nghị khoa học cấp Viện, cấp quốc gia và quốc tế. Nhiều đề án lớn và quan trọng về giáo dục và đào tạo của Chính phủ và của Ngành GD-ĐT đã được Viện chủ trì xây dựng: Đề án đổi mới GDPT; đề án giáo dục trẻ khuyết tật; đề án Dạy học và ứng dụng công nghệ thông tin trong các nhà trường; đề án Dạy học ngoại ngữ trong hệ thống giáo dục quốc dân; đề án hỗ trợ dạy học tiếng Việt cho người Việt Nam ở nước ngoài... Cùng với các sản phẩm khoa học trên, hơn 60 luận án tiến sĩ và hơn 300 luận văn thạc sĩ về các chuyên ngành Tâm lý học, Giáo dục học, Phương pháp dạy học bộ môn và Quản lý giáo dục đã được bảo vệ thành công tại Viện, góp phần làm phong phú thêm khối lượng các công trình nghiên cứu về khoa học giáo dục.

* *
*

Nhìn lại chặng đường 45 năm xây dựng và phát triển có thể thấy Viện CL & CTGD kế thừa các viện nghiên cứu tiên thân, đã bền bỉ phấn đấu xây dựng một nền khoa học giáo dục mặc dù còn non trẻ nhưng đã thể hiện tính toàn diện,

góp phần đáp ứng các yêu cầu đổi mới giáo dục; đồng thời tích cực góp phần giải quyết nhiều vấn đề đa dạng và nóng bỏng của thực tiễn giáo dục của đất nước.

Những thành tựu như vậy có được là nhờ sự nỗ lực với tinh thần trách nhiệm cao của đội ngũ cán bộ nghiên cứu và cán bộ phục vụ nghiên cứu dưới sự lãnh đạo của Đảng uỷ và tập thể lãnh đạo Viện. Đó cũng là kết quả của sự kế thừa một cách sáng tạo những thành quả của nhiều thế hệ cán bộ của các viện nghiên cứu trước đây, là kết quả của tinh thần hợp tác ngày càng tốt đẹp giữa Viện với các cơ quan trong và ngoài Bộ, với nhiều trường học từ mầm non, phổ thông, dạy nghề, chuyên nghiệp đến cao đẳng, đại học; Đó cũng là kết quả của sự quan tâm chỉ đạo của Lãnh đạo Bộ Giáo dục, Bộ Đại học - Trung học chuyên nghiệp, dạy nghề trước đây và Bộ Giáo dục và Đào tạo ngày nay.

Không thoả mãn với những thành tựu nghiên cứu đã đạt được, đồng thời nhận thức được những bất cập vẫn đang tồn tại trong các lĩnh vực công tác, Viện CL & CTGD sẽ cố gắng tập trung lực lượng, phát huy các nhân tố thuận lợi, chuẩn bị một cách nghiêm túc, cụ thể cho một giai đoạn nghiên cứu mới với những tư tưởng chỉ đạo trong các nghị quyết của Đảng, các nghị quyết của Quốc hội và Chính phủ về giáo dục. Với tinh thần thực hiện nghiên cứu để đáp ứng một cách hiệu quả hơn nữa cả hai yêu cầu: phát triển khoa học giáo dục và phục vụ thực tiễn giáo dục trong giai đoạn công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế, các nghiên cứu của Viện sẽ tập trung vào một số lĩnh vực cơ bản: nghiên cứu cơ bản về khoa học giáo dục; nghiên cứu về chiến lược và chính sách giáo dục; nghiên cứu về quản lý giáo dục; nghiên cứu về chương trình và quá trình giáo dục; nghiên cứu về chất lượng và hiệu quả giáo dục; nghiên cứu về công bằng xã hội trong giáo dục.

SUMMARY

The article presents the development of the National Institute for Educational Strategy and Curriculum and salient achievements made by it in educational science research in 45 years from 1961-2006.